

ДАКЛАДНЫЯ НАВУКІ — НЕ ДЛЯ ДЗЯЎЧАТ?

РЫЗЫКА І «САЦЫЯЛЬНЫ КАНТРАКТ»

Некалькі гадоў таму ў Мінску адкрылася Акадэмія крэатыўных тэхналогій для дзяўчат (IT Princess Academy). Праект прасоўвае ідэю жаночай тэхнічнай адукацыі. Узрост «прынцэс» — ад 7 да 15 гадоў.

— Ідэю мог падхапіць любы, проста мы былі першыя, хто вырашыў звязаць дзяўчат і IT, — расказвае **Валянціна ЧЭКАН, сузаснавальніца IT Princess Academy і STEM-school**. — Яны ў тэхналогіях могуць дасягнуць таго, што не пад сілу хлопчыкам, і гісторыя IT-сферы гэта даказвае.

Дарэчы, у Вялікабрытаніі, Канадзе, Аўстраліі, ЗША і іншых краінах навучальныя ўстановы з асобным навучаннем вельмі прэстыжныя. Заўважана, што хлопцы і дзяўчаты па-рознаму засвойваюць вучэбны матэрыял, а звычайная школа заахвочвае «мужчынскі» тып паводзін, фарміруючы стэрэатып: дакладныя навукі і высокатэхналагічныя галіны — не для дзяўчат.

— Педагогі ведаюць, што ў дзіцячым садку і пачатковай школе розніца паміж хлопчыкамі і дзяўчаткамі яшчэ мала заўважная. Але ўжо ў пятым, шостым, сёмым класах яна становіцца відавочнай. У пятым класе хлопчыкі вучацца толькі за кошт увагі з боку бацькоў, у іх няма ніякіх амбіцый, а дзяўчаты, наадварот, вырываюцца наперад. Схільнасць да камунікацыі, уцягнутасць у любую дзейнасць, жаданне быць заўважанымі, як і хуткасць засваення вучэбнага матэрыялу, у раннім падлеткавым узросце ў дзяўчат многа вышэйшыя. Даказана, што нават тэмпература ў пакоі, дзе вучацца школьніцы, павінна быць больш высокая, а хлопчыкам падыходзяць халаднаватыя памяшканні, — тлумачыць Валянціна Чэкан.

У 8—9-м класах у хлопчыкаў абуджаюцца амбіцыі. Іх матывуюць розныя рэйтынгі, «пагоны» і «зорачкі», а з дзяўчатамі ўсё адбываецца наадварот. Яны пазбягаюць канкурэнцыі і саперніцтва і не рызыкуюць у загадзя прайгрышнага сітуацыі. Чаму жанчын менш сярод прадпрыемальнікаў? А таму, што яны не жадаюць рызыкаваць. Храбрасць, імкненне да рызыкі ў дзяўчат трэба выходзіць.

«Праграмаваць — не складаней, чым планаваць вячэру».

«Які сэнс укладвае наша грамадства ў паняцце «добрая дзяўчынка»? Яна ўсё робіць па правілах, паслухмяная дачка, якая не дастаўляе нязручнасцяў ні бацькам, ні сацыюму, — разважае Валянціна Чэкан. — Я добра ведаю гэта, бо я таксама дачка і маці дачкі. Паміж намі і грамадствам ёсць «сацыяльны кантракт», і калі ты хочаш быць добрай дзяўчынкай, то, калі ласка, яго выконвай. Дзяўчынка-падлетак вельмі рана гэты кантракт «прачытвае», і калі мы прапануем: «А давай зробім па-іншаму...», то чуюм у адказ катэгарычнае: «А дзея чаго я буду рызыкаваць?» Так, рызыка мае на ўвазе высокую верагоднасць памылкі, значыць, ты аўтаматычна трапляеш у зону небяспекі! І што ўзамен? А калі дзяўчынка яшчэ і добра вучыцца ці ўвогуле выдатніца... Вось мы і задумаліся, як абудзіць у дзяўчат цікавасць да вучэбна-даследчай дзейнасці, да таго, што ў нас традыцыйна лічыцца тэрыторыяй мужчынскіх інтарэсаў? Як развіць у іх крэатыўнасць?

— Калі адкрывалі акадэмію, арганізавалі вялікую канферэнцыю, запрасіўшы на сустрэчу з дзяўчатамі прадстаўнікоў ПВТ. Выйшаў топ-менеджар кампаніі Wargaming, яркі малады чалавек, які расказваў ім пра фізіку, пра

(Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар. «ЧЗ».)

важнасць гэтай дысцыпліны для стварэння праўдападобных гульняў, але на тварах дзяўчат я выразна прачытала: «Ты бог, усё супер, але дзе ты, а дзе я?» — расказвае Валянціна Чэкан. — А вось калі на сцэну выйшла звычайная дзяўчына Юля ў кедах, джынсах і футболцы, якая таксама працуе ў ПВТ, у зале адразу ўзнікла ажыўленне. Да яе было шмат пытанняў. 11-гадовую дзяўчынку цікавіла, напрыклад, колькі ў Юлі дзяцей. Высветлілася, што двое. Адна задаволіў, таму што школьніца хацела б займацца праграмаваннем, але і дзяцей, сям'ю таксама хоча мець. І яна атрымала красамоўны доказ, што адно другому — не перашкода. «У дзяўчыны з ПВТ такія ж валасы, такія ж джынсы, кеды, усё ў нас у прынцепах аднолькавае, але яна ўжо там, а я туды абавязкова прыйду», — прыкладна так яна разважала. Таму матывацыйны складнік для дзяўчат мы лічым вельмі важным.

ЯНЫ БЫЛІ ПЕРШЫМІ...

Звычайна на просьбу назваць вядомых айцішнікаў дзяўчаты згадваюць Стывена Джобса, Марка Цукерберга, Паўла Дурава, нават хлопчыкі называюць максімум шэсць сем прозвішчаў. Але IT-індустрыя распачалася менавіта з жанчын. Хоць уклад многіх з іх быў доўгі час засакрэчаным.

За з'яўленне спадарожнікавай сувязі, Wi-Fi, Bluetooth і стандарту GSM мы павінны сказаць «дзякуй» галівудскай актрысе Хэдзі Ламар.

Між іншым, **дачка паэта Байрана Ада ЛАЎЛЕЙС** лічыцца першым у гісторыі праграмістам. Яна апісала прынцыпы работы першага ў свеце «камп'ютара» (аналітычнай машыны), напісала праграмы, якія ніхто з яе сучаснікаў не зразумеў, але пазней менавіта яны ляглі ў аснову першых кодаў для ЭВМ. Ада Лаўлейс увяла ў абарачэнне тэрміны «цыкл», «рабочая ячэйка», «размеркавальная карта», апісала асноўныя прынцыпы алгарытмізацыі.

«Сутнасць і прызначэнне машыны будуць змяняцца ў залежнасці ад таго, якую інфармацыю мы ў яе ўкладзем. Машына зможа пісаць музыку, маляваць карціны і паказа навуцы такія шляхі, якія нам і не сніліся», — пісала Ада Лаўлейс яшчэ ў першай палове XIX стагоддзя. А ў 1979 годзе Міністэрства абароны ЗША распрацавала агульную мову праграмавання для бартавых сістэм кіравання ваеннымі аб'ектамі, якая атрымала назву «Ада» ў гонар Ады Лаўлейс.

Яшчэ адна выбітная асоба — **Хэдзі ЛАМАР**. Яе дзень нараджэння сёння адзначаецца як Дзень вынаходніка. Вельмі папулярная ў 1930-я гады аўстрыйская актрыса яўрэйскага паходжання збягае ў Амерыку, у тым ліку і ад свайго мужа — аднаго з найбагацейшых прамыслоўцаў, мільянера і гандляра зброяй. У Галівудзе кар'ера актрысы таксама складваецца ўдала. Але Хэдзі прымае вельмі блізка да сэрца ўсё, што адбываецца ў яе на радзіме. Яна ненавідзіць фашызм усёй душой. Таму, калі ў рамках мер па ўмаца-

Ада Лаўлейс увяла ў абарачэнне тэрміны «цыкл», «рабочая ячэйка», «размеркавальная карта», апісала асноўныя прынцыпы алгарытмізацыі, напісала першую праграму для прататыпа камп'ютара.

ванні абараназдольнасці ў ЗША ствараецца Нацыянальны савет вынаходнікаў, яна неадкладна вырашае прапанаваць свае паслугі.

Хэдзі ведала, як працуюць радыёкіраваныя тарпеды, самым вялікім недахопам якіх была недасканалая сістэма навіядзення: выявіўшы пагрозу, праціўнік лёгка глушыў сігнал, адпраўляючы перашкоды на той жа частаце. Хэдзі прапанавала разбіць сігнал на некалькі частак і перадаваць яго на розных частотах, што зрабіла б сістэму ўстойлівай да перашкод. Тэхнічна гэтую ідэю рэалізаваў кампазітар Антэйл, які прапанаваў выкарыстаць валік механічнага піяніна. Мікраэлектронікі тады яшчэ не было, а адзінай даступнай праграмаванай прыладай было якраз звычайнае фартэпіяна! Яго механізм аказаўся досыць кампактным, каб змясціцца ў корпусе марской тарпеды. Сістэма магла выкарыстоўваць набор з васьмідзесяці васьмі радыёчастот — па колькасці клавіш інструмента. У жніўні 1942 года патэнт на «Сістэму сакрэтных паведамленняў» быў нарэшце атрыманы. Прычым актрыса і кампазітар перадалі яго краіне бязвыплатна.

На жаль, вынаходства занадта моцна апырэдзіла свой час. Многія чыноўнікі нават не змаглі зразумець яго сутнасць і насмешліва ўсклікалі: «Гэтая жанчына прапануе засунуць піяніна ў тарпеду?» Канцэпцыя пераскоку частот адраділася толькі з развіццём электронікі пасля вайны. У васьмідзесятых патэнт нарэшце рэасакрэцілі, тэхналогію сталі выкарыстоўваць для многіх відаў бесправоднай перадачы і сотавых тэлефонаў ва ўсім свеце. Такім чынам, за з'яўленне спадарожнікавай сувязі, Wi-Fi, Bluetooth і стандарту GSM мы павінны сказаць «дзякуй» менавіта галівудскай актрысе і кампазітару.

Яшчэ адзін з піянераў праграмавання — **Грэйс ХОПЕР — амерыканскі матэматык і контр-адмірал флоту ЗША**. Яна была адной з першых, хто пісаў праграмы для гарвардскага камп'ютара «Марк I». Грэйс распрацавала першы кампілятар для камп'ютарнай мовы праграмавання, выявіла першы ў свеце «баг» (праграмную памылку) і стала аўтарам тэрміна debugging, яна мае шматлікія ўзнагароды за неацэнны ўклад у развіццё мовы праграмавання

SOBOL (яе празвалі «бабуля Кобала»). Кажуць, што менавіта ёй належаць словы «праграмаваць — не складаней, чым планаваць вячэру».

А «маці» **смартфонаў і планшэтаў лічыцца Сафі УІЛСАН**. За 35 гадоў сваёй кар'еры яна атрымала 59 (!) патэнтаў. Сафі працавала над стварэннем першых камерцыйна паспяховых персанальных камп'ютараў і арыгінальнага ARM-працэсара, нашчадкі якога ў цяперашні час змяшчаюцца ўнутры большасці мабільных прыладаў.

МАТЭМАТЫКА І ФІЗІКА + ТВОРЧАСЦЬ

— Як я ўжо казала, для дзяўчат вельмі важныя матывацыйныя гісторыі, прыклады таго, што хтосьці не пабаяўся парушыць «сацыяльны кантракт» і рызыкаваць, — падкрэслівае Валянціна Чэкан. — Калі нашы выхаванкі знаходзяцца адасоблена ад хлопчыкаў, ствараецца абсалютна бяспечнае і камфортнае асяроддзе: яны не канкуруюць за ўвагу навакольных, не саромеюцца задаваць пытанні, не баяцца памыляцца. Расце іх працаздольнасць — можна «прайсці» больш, падрабязна разабраць складаныя тэмы. Ва ўмове сепаратнага навучання дзяўчаты становяцца больш упэўненымі ў сабе, у іх павышаецца самаацэнка, фарміруюцца лідарскія якасці. У акадэміі выкарыстоўваецца новы падыход да нападнення навучальнага плана (навука, тэхналогіі, інжынерныя, матэматыка плюс мастацтва). Ён стварае баланс паміж творчым пачаткам і тэхналагічным, тым самым палягчае вывучэнне тэхнічных дысцыплін.

«Храбрасць, імкненне да рызыкі ў дзяўчат трэба выходзіць».

Матэматыка, фізіка выкладаюцца праз мастацтва, дызайн, музыку і іншыя цікавыя рэчы. Упор робіцца на ўласныя праекты. Можна, напрыклад, стварыць калекцыю моды (фэшн-калекцыю), 3D-гульні, запустіць фотарэтуш. Праграма дазваляе развівацца адначасова па 16 прафесійных напрамках у галіне тэхналогій, дызайну, музыкі, медыя... Важны раздзел праграмы — навыкі для жыцця: работа ў камандзе, камунікатыўнасць, стварэнне стылю, іміджу, крытычнае і крэатыўнае мысленне. Апошняе — вельмі карысны інструмент для жыцця і працы, які дапамагае знаходзіць нестандартныя рашэнні нават у самых складаных сітуацыях. У Акадэміі студэнткі практычна кожны дзень сутыкаюцца з задачамі, якія накіраваны на развіццё крэатыўнага мыслення.

Пакуль што як у буйных, так і ў малых IT-кампаніях жанчыны — у меншасці. Тым, хто плануе звязаць сваю кар'еру з IT, спецыялісты раюць не ісці лёгкім шляхам. Калі дзяўчаты хочуць у IT, яны часцей за ўсё штурмуць пасады HR (кадравага работніка), адміністратара ці ідуць у тэсціраванне праграмнага забеспячэння. Але там канкурэнцыя ўжо і так высокая. Варта глядзець шырэй: можна выбраць дызайн, маркетынг або аналітыку. Свет не стаіць на месцы: слабы пол даўно не саступае дужаму ні ў адукацыі, ні ў прафесійнай кампетэнцыі. Магчыма, што ўжо праз 5—10 гадоў ніхто і не ўспомніць, што галіна IT была калісьці «не для дзяўчат»... Між іншым, **тры найбольш важныя патрабаванні да праграміста за межамі сферы ведаў — гэта шматзадачнасць, добрая памяць і ўстойлівасць да стрэсаў**. Па ўсіх гэтых крытэрыях мужчыны не могуць скласці слабама полу канкурэнцыю...

Надзея НІКАЛАЕВА.

ЗВЯЗДА